

רוממות

גליון 280 שנה ר' פרשת שופטים תשפ"א

גליון שבועי לבני התורה

קו "רוממות"
588477-0722
(+972-722-588-477)
בקרן ה' נתן לתורה להוצאת הגליון על ידי מערכת מחשבות וכן על ידי נציג מן כותבי הלשון העברית העברית והנבחרת.
ניתן לזרז בקו "רוממות" או בעזרת המערכת של דורס
ללא עלויות שבת ומוצאי שבת. שבתות גליון שבועי לבני התורה
כל תורה מתחילה בברכה להפטרות לקבלת גליון "מיל" או
כל הערה אחרת בבחינת:
b26446@gmail.com
מספר פקס: 077-4447954

רוממות התורה

מסורת קדושת התורה

פאמר ל"ט ח"ג - יקוב הדין את ההר

ה'ולכין אחר עומק הדברים'. ועוד כתב (ד"ה א"כ מאי): 'דאי לא מעיינן בה שפיר לפום ריהטא הוה פטר לה'. וכ"ה בריטבי"א שם. ונכנס ב"ה להבהיר בזה כמה נקודות:

קריאה שטחית

(ב) נקודה א' - קריאה שטחית: כתב מרן החו"א (או"ח סימן סד קונטרס י"ח שעות סק"ד): מטבע בני אדם לקרוא את הכתוב בספר בשטחיות ובמהירות כקורא אגרות, ומקניני החכמה להתרגל לדקדק בלשון חכמים כי בדרישה נכתבו בדקדוק ענין, וקריאת המהירות וקריאת הענין הן הפכיות על הרוב ותוצאותיהן נגדיות, ובשביל נטיית האדם אל החיפזון וביחוד לבעלי תפישה מהירה יקרה שחכמים יקראו בספרים ויחסו להם דברים שלא חשבו ולא פללו, או שלא ימצאו את הדייקנות שבהם, וביחוד בדברים שבאמנם הם עמוקים, והכתב נפגש בקושיים להבליט את עומקם, ובגורל הזה נמצא דין... שבאמת הדבר מפורש בראשונים בלי שום הפשרה מקום לדון עליו בזה חכם רבים שהיה הלכה כהם נתפרשה, וכל אחד לוקח לעצמו דרך ישרה להורות משפט ולקבוע הלכה.

'בהמתנה גדולה ובעיני הדין'

(ג) נקודה ב' - בהמתנה גדולה ובעיני הדין: תנן במשנה (אבות פ"א מ"א) 'הו' מתונים בדין, ומפרש רבנו יונה: 'למורים הוראות ולפוסקין הוראות ולפוסקין את הדין אמרו לכל יסמכו במחשבה ראשונה אך בהמתנה גדולה ובעיני הדין לכל יטעו בשיקול לבד' כי האדם הממהר להורות נקרא פושע, ואעפ"י שחשב לומר האמת אין זה שוגג אך קרוב למזיד הוא אשר לא נתן בלבבו לאמר לבב הנמהרים ל' בין לדעת כי הטעות בכל אדם מצוי הוא, וזהו שאמרו הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה זדון, ועל ענין זה אמר שלמה ע"ה ראית איש חכם בעיניו תקוה לכסיל ממנו. וכמו שאמרו הגס לבו בהוראה שוטה רשע וגס רוח. לכן האדם המורה יש לו לישא וליתן בדבר ולהחמיץ המחשבה ולהשתותה כענין שאמרו מחמציץ את הדין שעל ידי חימוץ והמתנה מוסיף סברא על סברתו ופלפול על פלפול עד שידין דין אמת לאמתו כי במחשבה השניה יראה לומר מה שלא ראשונה, ובענין זה אמר אסף כי 'יתחמץ לבבי וכליות אשתונן כלומר אחרי אשר לבבי מתחמץ ומתפלפל על החכמה וכליותי אני משתונן ומתחדד השגתי לדעת כי בלי זה לא ידעתי וזה חלקי [וכמו] שכתוב אחריו ואני בער ולא אדע בהמות הייתי עמך'.

(ד) וכתב הגה"צ רבי הלל מקולמייא זצוק"ל תלמיד מרן החת"ס (שיר משכיל יג,ב): שמעתי ממורי הגאון זלה"ה וז"ל בענין ללמוד בהתמדה יש שני בחינות יש מי שלומד בבחינת ניקס פליסיג [= לא מצליח לכאורה, אבל מצליח באמת] ויש שלומד פליסיג ניקס [= מצליח לכאורה ולא מצליח באמת]. ניקס פליסיג הכוונה שטורח בלימודו בעומק העיון עד מקום שידו יד כהה מנעת כמו שצוה התנא הפוך והפוך בה וסביב ובלה בה ומגדול עומק עיונו רק לומד בכל השבוע רק דף אחד ולפעמים רק עמוד אחד משום שמדייק וחוזר ומדייק בתבנית הגמרא, וטורח בכל כוחו להבין לשון ראשונים וזהו בכמותו בבחינת 'ניקס' שלא למד אלא עמוד אחד, ומה י"ה סופו ותכליתו ומתי יגיע לזכות לדין הוראה או"ה וכו', אבל המבין יודע מהו שלמד מעט הכמות אבל רב האיכות הוא, וזהו 'פליסיג' משום שידוע כשלומד דף אחד בעיון ע"י גודל יגיעותו ועומק עיונו מסתפק דף זה לעשרה דפים ויותר, וקובץ ע"י בלבבו על ידי על ידי כו"כ שיטות הראשונים אשר הנה שרשים לכמה סימנים [ע"ש] דוגמא לדבר], ויש שלומד פליסיג שכל ענין לימודו הוא רק לגמור להיות כחמור הנושא ספרים וכצנא מלא ספרא עד שלומד בשבוע אחד שלשים דף, אבל המבין יודע שילמוד של הכל הוא, משום שלומד בבחינה זאת אלא מציא דיו ורגליו בביהמ"ד לדמות מלתא למלתא ולשקול במאזני שכלו איהו סברא ישרה ונכוחה ואיהו סברא שאינה ישרה כ"כ, וזהו עיקר ושוש גדול בענין הלימוד, והרשב"א כשתנן כתבא דיקר לרבינו אשרו אחר הר"א שר כתב לו שהוא בעל סברא ישרה.

העמקה אחרי העמקה

(ד) וכתב הגר"ל דון יחיא תלמיד מרן הגר"ח (נדפס בסו"ס חידושי הגר"ח הוצאת משיור): מ"ר הגאון רח"ס זצ"ל היה אומר תירוצ אחד עמוק, ואח"כ העמיק עוד יותר, דוגמא לזה נמצא בחידושי, הראשון שנדפס בהלכות יסודי התורה, ואני כמה פעמים שמעתי ממנו כשלשה חידושים עמוקים על ענין אחד וכל אחד עמוק יותר, וכן ברוב חידושי מעמיק והעמיק

יותר ויותר.

(ה) וכתב הגאון הגדול רבי ראובן גרונובסקי זצ"ל (הקדמה לברכ"ש ח"ב) בתיאור אופן לימודו של בעל ברק"ש: 'ומגדול בפומיה כי בעמלו זכה להבין מקצת מהביאור בדברי הראשונים וכי עדיין יש לעמול הרבה עד כדי שאפשר יהיה להבין יותר ומעולם לא חשב כלל כי יד עד סוף הדברים אלא כל ימיו היה כתלמיד קטן הנכנס עכשיו לגמרא ואף פעם לא אמר בחידושי שהבין את התי"ו אלא שעכשיו הבין את האל"ף, ובוזה היתה גדולתו כמאמר הכתוב נער ישראל ואוהבו (הושע יא,א) על כי הוא מתלמד כנער.'

'שלימות הכח השכלי' בהבנת עומק הדברים

(ו) נקודה ג' - שלימות הכח השכלי: כתב המאירי (יומא כו,א) 'שכמה ראינו שידעיתם גדולה בתלמוד שאינם יודעים לכוין שמועה אחת להלכה ולמה שראוי להורות מכחה, וכמה מוחזקים בחדרי תורה וכשהוראה באה לידם אף הפתח אינם מוצאים, וכלל הדברים שאין אדם זוכה להוראה אלא בשני דברים אחד ידעת התלמוד וקבלתו, ושנייה לה שלימות הכח השכלי שבו לבחינת הדברים והבאתם למצורף להוציא דבר מתוך דבר ועל שתיתן בכלל אמרו (סנהדרין ה,א) מגיר וסביר'.

'עיקר עמל התורה להישר השכל'

(ז) וכתב מהר"ש סופר אב"ד ערלוי (הקדמת תשובות התעוררות תשובה) ששמע מאביו בעל הכת"ס בשם אביו מרן החת"ס שלהורות תשובה להלכה ולמעשה צריך המורה להיות בקי בש"ס ופוסקים, שנית צריך שיהיה לו שכל ישר הולך, שלישית צריך להיות גברא דמריה סייעיה.

(ח) ונמסר משמו של מרנא הגרע"א (חוט המשולש הגדמ"ח עמוד רכט הערה ה') מרשימת הגר"נ זילברברג ששמע מרבו הגר"ש רעפיש תלמיד רבינו (נדפס בחידושי מוהרי"ג) 'שעיקר היגיעה והעמלה בתורה תהיה להישר השכל, אף אם ע"י זה יחסר כח הבקיות שאין העת מספקת על שניהם כי מי ששכלו ישר באמת אזי שכלו חילש שימרהו וימנעוהו מללכת שובב להעלות על דעתו חלילה נגד הרמז' ותוס' ורמב"ן וכו', כל כל דברי קדשם מיושרים בתכלית וההיפך מדבריהם הוא עקום בתכלית, ובר שכל הישר לא יטבע ח"ו בעקמיות עמקי שאול תחתית ר"ל'.

עיקר הלימוד - סברא ישרה

(ט) ובגמ' ברכות (ו,ב) 'אמר רבא אגרא דשמעתא סברא, וכתב רש"י 'שהוא יגע וטורח ומחשב להבין טעמו של דבר', וכתב עלה ב'הערות' למרן הגר"ש זצוק"ל שם 'לגבי שמעתא שעמל מעצמו להגיע לסברא ישרה, על כך עיקר שכרו הוא יותר משכרו על הבקיות בשמעתא, כיון שעיקר הלימוד הוא לבוא ליד סברא ישרה'.

'הסברא גם היא באה בקבלה'

(י) כתב הגאון הגדול רבי ראובן גרונובסקי זצ"ל (שם): הוא היה אומר שגם דרך הסברא בהלכה אינה סברת הלב שאדם אומר מעצמו אלא הסברא והאופן איך להבין סברת הגמ' גם היא על דרך הקבלה מרוב באה איש מפי איש עד מרע"ה ואת זה יש צורך ללמוד מרוב איך להקשות ואיך לתרץ איך להביא ראיה ואיך לחקור חקירה ולהסתפק ספק וכל ימינו יגע בזה.

'דרך לימוד הישיבות'

(יא) מעשה היה ונכנסו לפני הגר"ח כמה מופלגים וטענו לפניו על כך שבישיבות לומדים רק מסכתות של נשים נזיקין ומדוע לא מכניסים בלימוד הישיבות גם לימוד הלכות איסור והיתר שבגמרא חולין וש"ע יורה דעה הלא מן הראוי שבישיבות ילמדו גם נושאים אלו כדי שיידעו להורות הלכה למעשה בדיני איסור והיתר ולדעת את המעשה אשר יעשון, השיב להם הגר"ח שכדי לדעת לפסוק הלכה למעשה בכלל ובפרט באיסור והיתר צריך שלשה תנאים הראשון שכל להבין את כל פרטי המעשה גם מה שלא נשאל במפורש. השני בקיות בש"ס ותוספות. והשלישי להיות למדן לדעת איך להבין את הסברות שבפוסקים, וכדי להשיג את שלשת התנאים הללו חייבים בתחילה ללמוד בדיוק את סדר הלימוד שלומדים בישיבות ולהשיקע בלימוד בשקידה ורק לאחר מכן שייך להתחיל ללמוד הוראת איסור והיתר ולהורות בזה למעשה, אבל אם יחסר אחד משלשת התנאים הללו אי אפשר להגיע ליד הכרעה אמיתית ויכולים ח"ו להכשל באיסורים חמורים, וסדר הלימוד הקבוע בישיבות הוא הסדר שמכוחו אפשר ברבות הימים להגיע ליד הוראה למעשה אבל אם היפכו את הסדרים לא די שלא יגיעו ליד הוראה למעשה אלא עוד אפשר לטעות בדברי הלכה ולהתיר את האסור ולאסור את המותר.

לעילוי נשמת זקנו מורינו ורבינו

שר התורה והיראה מרא דכולא תלמודא

משיירי כנסת הגדולה ורב רבנן מרנא ורבנא

הגאון הגדול רבי אברהם רב אויערבאך זצוקללה"ה

נאב"ד טבריה ת"ו והגלילות למעלה משישים שנה

בן מרן פוסק הדור רבינו הגאון רבי שלמה זלמן ז"ע

נלב"ב ע"ש תקיעת שופר א' אלול תשפ"א

הונצח ע"י נכדו חביבו אשר עמד על ימיו

בעריכת ספריו "פתחי אברהם"

ידידנו הרב הגאון רבי צבי אויערבאך שליט"א

לעילוי נשמת מורינו ורבינו

מרנא דכולא תלמודא ורב רבנן

שריד לדור דעה משיירי כנסת הגדולה

עמד בעוז ובנבונה על משמר התורה והיהדות

ובכל כוחו עמד לימין אחיו רבינו הגדול בעל ה"דרכי שמואל" זצוק"ל

הגאון הגדול רבי אברהם רב אויערבאך זצוקללה"ה

נאב"ד טבריה ת"ו והגלילות למעלה משישים שנה

בן מרן פוסק הדור רבינו הגאון רבי שלמה זלמן ז"ע

נלב"ב ע"ש תקיעת שופר א' אלול תשפ"א

בעל הנחמות ישלח תנחומיו לאחי הגדול

הרב הגאון רבי אריה פ"שר שליטאנו"ב הרבנית תחי'

אשר מסרו לב נופש כפשוטו ממש לרבינו זצ"ל ימים כלילות ולא משו מתוך האהל לשמשו במסירות רבה במשך שנים רבות

והקב"ה ישלח להם ברכה והצלחה בכל מעשי ידיהם

להמשיך את מפעלותיו הכבירים של רבינו זצ"ל

בהמשך ביסוס וקיום המוסדות עטה"ק בעיה"ק טבריה

ובנחמת ציון וירושלים ינחמונו עדי יקיצו וירננו שוכני עפר בב"א

הוקדש ע"י מקורבו של רבינו זצ"ל

ה"ה ידידנו הגדול הרב משה פ"שר שליט"א

לעילוי נשמת זקני המאור הגדול לממשלת התורה

עמד בעוז ובנבונה על משמר התורה והיהדות למעלה משישים שנה בעיה"ק טבריה

ולימין אחיו רבינו הגדול בעל ה"דרכי שמואל" זצוק"ל

הגאון האמיתי בקי וחרוף בכל חדרי תורה

רבינו אברהם רב מרן רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוקללה"ה

נלב"ב ע"א אלול תשפ"א ט.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י נכדו ידידנו הרב"ה רבי יונה מלרץ שליט"א

הוקדש ע"י הרב"ה גרבי יהודה הכהן דויטש שליט"א

בני יקירו של רבינו מרן ראש הישיבה

הגאון הגדול רבי אשר הכהן דויטש שליט"א

וחתן הגאון רבי א"ש ברגמן שליט"א

נכדו חביבו של מרנא בעל ה"אבי עזרי" זיע"א

לרגל הולדת בנם נדרס ניקח ונחיים אלעזר מנחם מן גי'ו בברכת מזל טוב וברכה מרובה

שיצבו לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים

ולרוות נחת ואושר מכל יוצאי חלציהם בדרך ישראל סבא לתפארת אבות וזקנים, ולהמשך כרם בית ישראל, אבי"ר

מהררי ציון וירושלים נשגב ברכות מזל טוב מאליפות

קמיה ידידנו הגדול המסור כל"ז לגליונו ולהפצתו בארה"ב חביבם ומקורבם של גדולי הת"ח וראשי הישיבות בארה"ק ובחו"ל

ידיו רב כל בפלפולה של תורה לעקור הרים ולטותנם

מחבר חיבורים מחוכמים מאשו הגדולה - "אש דוד"

הבוערת באהבת תורה ובשמירת התורה בדרך המסורה יחד עם שמחת התורה ברוב כשרון עמל ודעת

חתן המופלג בתורה ויראת שמים ובכל מדה נכונה

הרב"ד יהודה פ"ירסטון שליט"א

לרגל שמחת נישואיו בשעטומ"צ

אשר נתקיימה בארה"ב בשמחה עצומה במקהלות עם עב"צ הכלה המהוללה בתשכחות תחי'

בת הגאון הצדיק רבי אליהו מאיר בערקין שליט"א

שיצבו לבניו עדי ולדורות ישרים מזכירים

יובל נאמן בישראל מלא דעת ויראת ה'

משאיפתו הטהורה בדרך ישראל סבא

בנחת ובשמחה בשפע ברכה והצלחה וכל טוב

לתפארת אבות וזקנים ולהמשך כרם בית ישראל, אבי"ר

אשרין כלים

לפנינו משא "הדרן" מיוחד אשר כל הראוהו אומר 'ברקא', על מסכת כלים, שנשא הגאון זצוק"ל בכולל טהרות בירושלים אחר לימודו במשך כמה שנים, ונשנו במאמר זה ע"י הגאון זצוק"ל הרבה יסודות בלימוד התורה אשר מן הראוי להעלות את הדברים בפני הציבור הקדוש לזכור ולעילוי נשמתו.

מורי ורבותי, האמת ניתן להאמר שבדאי היה ראוי לטרוח ולבוא ממרחק במיוחד כדי לשבת בצל סגל החבורה הקדושה של מאה אברכים, עמלי תורה שמתייגעים זה כמה שנים על מסכת כלים בעיון נמרץ ובדיקון חברים, וחכו לברך על המומנר להגיע לסיום המופלא של מסכת כלים, ולמעמד של שלים מסכתא. וכולנו עכשיו ביומא טבא לרבנן, יו"ט של שמחת תורה.

א.

חג שמחת תורה הוא ה'בנין' אב' של שמחת סיום, ואמרו ז"ע היה משנן תמיד שהמקור לשמחת הסיום הוא בבית יוסף בהלכות שמחת תורה (א"ח סימן תרסט) שמביא המדרש בשרי השירים על הסעודה הגדולה שעשה שלמה ביום שהקב"ה פתח לבבו בחכמה: 'אמר ר' יצחק, מכאן שעושין סעודה לגמרה של תורה, והיה אמרו מוסף ומטעים

שמבואר בזה שהשמחה והסעודה היא על החכמה שמקבלים ע"י לימוד המסכת, חכמת התורה הכלולה בזה המסכת, שהרי שלמה לא למד ולא גמר מסכת, אלא קיבל חכמה, שלים מסכתא הוא קבלת החכמה מנותן התורה.

חלוקת המסכתות ע"י רבינו הקדוש וכל התנאים במשניות ובגמרא זה חלוקה ברורה הקדוש, שכל מסכת לפי ענינה היא אוצר חכמה מיוחד בחכמת התורה הכלול בהאי מסכת, עכשיו אנו במסכת כלים, במסכת זו יש חכמה מיוחדת ועומק מיוחד של "כלים", ומפורש במשנה האחרונה 'אשרין כלים, שמוברר בזה ש"כלים" הוא ישות ומציאות רוחנית, "כלים" זה עולם עליון גבוה מעל גבוה שפונים אליו, ושייך לדבר עמו ולומר לו מול טוב (הכל תלוי במלך אפילו ס"ת שבהיכל) והתנא הקדוש רבי יוסי אומר לו "אשרין".

אנו נמצאים במעמד של שלים מסכתא שנלמדה בסגנון של "למימינין בזה", וכפירש"ש שם (שבת סגא), 'למימינין של תורה שפושפשו טעמיהן המיומנת למלאכה'. לומדים משנה ומתייגעים לדעת את המהלך הנכון בדקדוק כמה מיני מהלכים, ובדורים בימים עם כח התורה כח העמל להבין ולהשכיל לדעת צורתא דשמעתא.

קשה לי לדבר במעמד זה בפני עמלי תורה, אילו זכיתי והייתי נמנה בתוך החבורה ניהא, אבל אני עומד מרחוק, ויש לי הרגש כמו מעין לפני "כל נדר" לגשת לעמוד כמסבבי הספרי תורה ולהתחיל 'על דעת המקום ועל דעת הקהל בישיבה של מעלה ובישיבה של מטה'. אני חש יראת הכבוד מול עמלי תורה בישיבה של מטה.

הזכירו כאן קודם בהתפלות על זה שכמה שנים עסקו במסכת, אמנם מצינו בזה גמרא מפורשת בשבת (פגב), 'אמר רב יהודה אמר רב הרי כמה שנים נשנית משנה זו' [(של מסכת כלים ספינת הירדן טמאה, רש"י) ולא נתגלה טעמה, עד שבא ר' חנניה בן עקביא ופירשה]. הנה מפורש כאן שלומדים כמה שנים משנה ב"כלים", ולא נתגלה טעמה, עד שזכו לסייעתא דשמיא שפירשה ר"ח בן עקביא.

הגמ' בב"מ בהשוכר את הפועלים, שנפל מחלוקת בישיבה של מעלה במסכת נגעים בספק שער לבן קודם לבהרה, אמרו מאן מוכח לן, מחפשים בישיבה של מטה ומצאו רבה בר נחמיה שהוא יחיד בנגעים יחיד באהלות. ומה יש לנו לומר אגן יתמי דיתמי, אולי חבורה שלמה שלומדים יחד ברציפות של כמה שנים ובעיון כזה יכולים להגיע לחוט השערה של צורתא דשמעתא במסכת כלים, ועכ"פ אפשר לכנות את הקיבוץ הנוכחי "ישיבה של מטה".

ב.

במדרש (שיר השירים ה) 'קווצותי תלתלים, ר' יוחנן פתר קרא בתלוליות של עפר, מי שהוא טיפש מה הוא אומר מי יכול לקצות את זה, מי שהוא פיקח מה הוא אומר, הריני קוצה שתי משפלות ביום ושתי משפלות בלילה ולמחר כן עד שאני קוצה את כולה, כן מי שהוא טיפש אומר, מי יוכל ללמוד כל התורה, נזיקין שלושים פרקים, כלים שלושים פרקים, והחכם אומר הריני לומד שתי הלכות היום ושתיים למחר עד שאני לומדה כולה, עכ"ל המדרש.

פרסום ראשון

וצריך להבין את המשל בתלוליות, מה כאן החכמה של הפיקח לומר שלא עוקרים הכל בבית אחת, אלא קימעא קימעא ומה חסר לטיפש שאינו מבין זאת, וכן מה הדוגמא ללימוד תורה, עם ריבוי הפרקים בנזיקין וכלים.

וביורן של דברים הן, כי הטיפש בידעו שאחרי שקוצה שתי משפלות עדין התלוליות כמעט במקומן, אין לו הרצון והחשק להתחיל בעבודה, כי הטיפש רוצה לראות את התכלית מיד, שכן בזה האופן שרואה תוצאה מקבל מרץ וכה לעסוק בקציצת המשפלות, והחכם הוא זה שרואה את הנולד ואומר שתי המשפלות העליונות שיש לשתי המשפלות התחתונות, והרי את התחתונות גם הטיפש עושה מיד בלי שאלות ותהיות, אצל החכם הכל שווה כי בכל מעשה ופועלה הוא מתקרב לתכלית יותר ויותר. וכן בלימוד התורה הטיפש לא זו שאינו רוצה ללמוד כלים ונזיקין, אלא בכלל הוא מתאמץ מלימוד התורה כי אם בנזיקין וכלים יש שלושים פרקים, הרי שאין שיעור לדבר ואין נוכח ללמוד, והחכם לעומתו שאומר שתי הלכות היום ושתי הלכות למחר לא בא לומר רק שבקצב זה יכולים לגמור, אלא כוונה יותר עמוקה בדבריו וכמו שיבאר.

כי בעצם עיקר הקושי בתורה איננו בכמות בריבוי ההלכות אלא באיכות, כי עומק בכל משנה ובכל הלכה, וכמו שמצינו (סנהדרין סחא), ברבי אליעזר הגדול, שאמר על עצמו 'מעולם לא קידמני אדם בביהמ"ד ומעולם לא יצאתי והנחתי אדם בביהמ"ד, ולא חיסרתי מרובתי אפי' ככלב המלקק מן הים'. וכן ממשיך לומר לתלמידיו 'שני זרועותי כשני ספרי תורה ולא חסרתם ממני כמכחול בשפופרת'. ונשאלת השאלה: איך זה שלומדים תורה בלי סוף ודבוק ברבתי יומם ולילה, ובעצם לא חסרתי מרובתי אפילו ככלב המלקק מן הים, כמכחול בשפופרת, איך מבינים זאת בקוצר שכלנו.

אמנם הביאור הנכון בזה בעוזה, נקוט דוגמא מסדר נזיקין, לומדים ב"ק ומגיעים לשן ורגל, ויודע אותם הלכותיהן, מועדין מתחילתן, חצר הניזק, ודיני צורות ופי פרה, והכל שגור בפיו ומובן בכללות ובפרטות, ומה חסר כאן. מגיע רבינו הר"ף ואומר שפטורה דשן ורגל ברה"ה הוא משום 'דאורחיה הוא'. הנה הוריד הר"ף רקיע חדש, והכל מאיר מעתה באור אחר.

והרא"ש מעמיד מיד את הנפק"מ לדינא, ומתברר שבעצם לא ידענו כלום עד כה, כי לפי העומק החדש, יש כאן פנים חדשות. ועוד דוגמא מסדר טהרות, בגמ' חולין (קת"א) ס"ד בגמ' שם, שאוכלין יש בהם קולא בזה שאינם מקבלים טומאה אכ"פ הוכחות הפירות, משא"כ כלים שעלולים יותר לקבל טומאה, וע"ז אמר רב הונא בריה ד' יהושע, 'פירות שלא הוכשרו, תכנון שלא נגמרה מלאכתו'. הנה הבנה חדשה בכל מסכת מכשירין. ממש רקיע חדש ופנים חדשות באו לכאן, ומבורר שבעצם לפני כן לא ידענו כלום, אף שידענו את כל הפרטים. זה מה שאומר ר' אליעזר, כי לפי עומק דעתם של רבותי, נמצא שלא חיסרתי מהם, וכן זה בכל עומק. והרי זה כעין מה שאמר ז"ל ההבדל בין מאה פעמים למאה פעמים ואחת, שזה בין עובד אלוהים לאשר לא עבדו.

ונחזור לדברי מי שהוא פיקח, הוא אומר ריבוי הפרקים והמשניות אינם צריכים להרתיע, כאדברו כל משנה כלל אור התורה שבעצם המשנה וההלכה, הרי זה פותח פתח למשנה שלאחריה והמשנה השניה כשמתגלית לנו מאירה גם את המשנה הראשונה, וכל משנה וכל הלכה הוא אור ישר ואור חזר, וכן הם הולכים ובאים, הולכים ונפרסים כאשר כל משנה ומשנה הוא עמוד הענן לפניהם ועמוד האש מאחריהם, ואדרבה לפי זה החכמה של דיני ממונות, ומימי הדעת שבסדר טהרות, הנה ריבוי הפרקים והמשניות הם הם הספיריים לשוט ולצלול במים האדירים, ולחזור לעומק הדברים ולהבין צורת ההלכה, ולגלות את האורות המתנצצים ע"י ריבוי הפרטים והאופנים. וכמו בתלוליות, אחרי שמורידן שתי משפלות, רואים שההר נפתח קצת וקל יותר להגיע למישור. כן בתורה כל משנה וכל הלכה מכניסה ומחברת את האדם למאור התורה, ונפש עמל עמלה לו התורה לגלות לו צפונותיה.

זכיתם לסיים מסכת "כלים". בסוף המסכת יש תיאור איך עושים הסיום על "כלים". רבי יוסי התנא הקדוש גמר מסכת "כלים", והיה אצלו שמחת תורה, ורקד עם התורה שבע"פ ואמר שירה, ומהי השירה 'אשרין כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה'. ושירה נשגבה זו

גם לאחר מכן, לכשיצא הספר על חנוכה ופורים, זכיתי להביאו לפני, ובאחד הימים שלאחר מכן, סמוך לחנוכה, נדברתי עימו באיזה ענין. ותוך כדי דבריו, הוסיף להתפעל הפלא ופלא מהספר שהבאתי לו, ומתוך דבריו היה נשמע שעבר על כמה עניינים בו, ולכן הוספתי לדבר עימו על איזה ענין ממה שכתוב בספר על מצות מחיית עמלק, ואז הוא השיב כנגדי בענות חן: 'שמואל, למדתי עד כה רק את חלק חנוכה, ולחלק פורים עדיין לא הגעתי', והיה נשמע מדבריו, שבאותם הימים 'למד' - כלשוננו, את כל ענייני חנוכה המובאים בספר.

ובשלישית, לכשיצא הספר על הימים הנוראים, הבאתי לפני, בפעם האחרונה שזכיתי לראותו בחייו עלי אדמות. והיה זה ביום ב' דר"ח אלול תשע"ו, ולמחרתי לארץ לדרוש ברופאים, ומאז לא ראיתיו. והבאתי לו את הספר בבקרו של יום, והוספתי לו, שלדעתי יש בספר זה דברים יקרים וחדשים, מה שאין עדיין בספרים הקודמים. והוא ז"ל לא מצא חן בעיניו הסגנון הזה, כאילו אני עסוק 'לשווק' הספר... ואמר לי, שאין צורך לזה, כי הספרים הקודמים מספיק טובים.

אמנם בעברו של יום ירד לבית המדרש בפעם האחרונה, ומסר את שיחתו. ולאחר מכן, עלית להפדר ממנו, והוא כנגדי בזה הלשון: 'באמת יש שם דברים מיוחדים מאוד'. ובוה נשלמו דבריו אלי. 'יהי זכרו ברוך', וזכותם יגן עלינו.

ויש להוסיף, שלאחר פטירתו ב' טבת תשע"ז, שמעתי שעל שולחנו היה הספר 'פתחי אברהם' על חנוכה ופורים. ועוד שמעתי שגם רעיינו הצדקנית תחי', שבימי האחרונים בחולשתו עסק בקיבוץ בספר הזה.

המכתב בעמוד הבא

ג.

זכיתם לסיים מסכת "כלים". בסוף המסכת יש תיאור איך עושים הסיום על "כלים". רבי יוסי התנא הקדוש גמר מסכת "כלים", והיה אצלו שמחת תורה, ורקד עם התורה שבע"פ ואמר שירה, ומהי השירה 'אשרין כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה'. ושירה נשגבה זו

תלמוד הגאון האדיר
וערבאך זצוק"ל

נהיה חלק מעצם המשנה ומשובצת במילואה זהב טהור כשיטה האחרונה של משניות כלים, וכולנו אומרים, אשריך על ה"אשריך".

ובטרם נבאר את דברי רבי יוסי, נקדים להסבר ע"ז שהתורה בכללותה נקראת שירה, 'כתבו לכם את השירה הזאת'. פסוק ראשון שבתהילים, ובתורתו יהגה יומם ולילה', כתוב בתרגום: 'ובאורייתיה ירגו יומם ולילה'. כידוע יש ליהגה, משמעות של דיבור, כמו הוגה את השם. ומשמעות של מחשבה 'הגיון לבי'. אבל התרגום מפרש 'הגה' שבפסוק זה 'ירגו'. כמו שמצינו 'עלי הגיון בכינו'. ונמצא דלימוד התורה הוא בעצם אמירת שירה ורגו להקב"ה. ואמנם מדור דור סדר הלימוד אצל כלל ישראל הוא בשיר וניגון, אלו ואלו בפצח מפצחים.

והפשוט בזה, כי כשם שבברייתא עצמה כשהיא מתגלה בכל יופיה והדרה כציור של דוד מלכנו, 'בכירי נפשי' [מזמור הבריאה], לשון הכוזרי], זה מעורר שירה של 'מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית', וכן בהנגת השירה, כל גילוי ושינוי בסדרי הטבע מעורר התפעלות ומביא לשירה. כן הדבר הזה ממש, ויותר מזה הוא בחכמת התורה, וכל הגילוי של התורה, שהחכמה והנפלאות בתורה הם גדולים יותר מחכמת הבריאה ונפלאות ההנהגה. והתורה כולה שירה, כי כולה גילוי חכמתו יתברך ומשפטי ה', וכל חידוש מעורר שירה 'אל עיני ואביטה נפלאות מתורתך'.

והענין פשוט ומוכרח, כי הרי החכמה שבבריאה, היא חכמה בעקפין, שהקב"ה רצה לברוא את העולם כמו שהוא, ובדרך אגב מתגלים החכמה והנפלאות של מעשי ה'. אבל התורה היא בעצם במהותה וכל כולה חכמתו יתברך. זאת ועוד, הרי הבריאה עצמה היא תולדה מחכמת התורה, כי 'אסתכל באורייתא וברא עולמא'. הרי שיסוד ועיקר חכמתו יתברך היא התורה ולכן היא כולה שירה. פלאי פלאות גילוי חכמתו לברואי מטה. כל הלכה, כל חידוש וכל סגרא, כל אות וכל תג וכל קוץ, הם גילויים מפליאים נמשכים והולכים לאין קץ לאורכם, לרוחבם ועומקם. ולכן זה שירה תמידית מתחדשת, גילת ורגו.

ובגמ' שלהי הוריות, כשר"מ ור' נתן ביקשו להוריד את רשב"ג מהנשיאות, כי לא גלי עוקצין, וטענו: 'מי מלל ובורות ה' שמייע כל תהילתו, למי נאה למלל וכו', מי שיכול להשמייע כל תהילתו, קיימת תהילתו של עוקצין. ואם בשירת רשב"ג לא נשמעים הצלילים של עוקצין, אין כאן כל תהילתו. שלימוד התורה הוא השמעת תהילתו יתברך, והתורה בשלימותה, היא כל תהילתו.

וככל שהתורה עמוקה יותר, כן ה"תהילתו" מתגבר, ולכן נגעים ואהלות שזה חלק מיוחד בתורה של מקרא מופיע והלכות מרובות באהלות, ולהיטף מקרא מרובה והלכות מועטות נגעים, (תהיגה י"א), והם 'אורי יקרות שיקרין' (פסחים ז"א), נשמעים שם זמירות מיוחדות וזהו תהילת מיוחדת של נגעים ואהלות. ובעניינין הורגלנו לומר שזו הכוונה בהקשרו השירות והתשבחות בספר בנגעים ואהלות, והינו דלא התורה, אלא במעלת השירה דבר הוא, שביקש מהקב"ה ספר תהילים, 'חשב בדרגא ואהלות, שאותם הצלילים ומעמקי המעלות נבגעים התהילים של נעים זמירות ישראל.

כשנתחדשה בביהמ"ד ע"י רבא ההלכה של 'פלגינן דיבורא', היה זה גילוי יותר גדול מקריעת ים סוף. שהרי כשהטבע נקרע ומתחלק, זה מעורר התפעלות, ויש מיד שירה 'לגורו ים סוף לגוריו כי לעולם חסדו'. אולם הרי התחלקות הים זה דבר המושג לחוש, אלא שאין ביכולת בשר ודם לעשותו. והנה נתחדש שפלגינן דיבורא, ב"ד שומעים את העדים והעדויות, וקובעים שמבטלים חציה ומשליכין אותה למקום אשר לא יפקד ולא יזכר, והוצי' השני שירי וקוים, ודנים עם זה דיני נפשות. זה גילוי נפלא יותר מ'ויביקעו המים' ומיד נשמעו שירי חדשה בכל העולמות, קולות וברקים של מעמד הר סיני מהדהדים בגילוי של 'פלגינן דיבורא'. והמעגל של 'שמיע כל תהילתו' התרחב והתפשט. וכן כל חידוש, כל בירור, כל ניצוץ, וכל תוספת בהירות, הם גילוי חכמתו יתברך, ועולה מזה שירה אדירה.

ד.

והנה נתבונן בדברות קדשו של רבי יוסי, אשר הביע בסיימו מסכת כלים במטבע של אש 'אשריך כלים שנכנסת בטומאה ויצאת בטהרה'. ונסה לפרש משמעות הדברים. והנה בעצם צריך מובן מה שייך כלפי כלים ענין טהרה, בשלמה בנגעים יש סימני טהרה בנגע, או מי חטאת דפרה וכן מקוה ומעין הם כח טהרה, שמפקיעים את הטומאה, אבל בכלים הרי כל כלי טהור ענינו שחסר בצורת הכלי, שלא נגמרה מלאכתו, או אין לו חשיבות, או אינו ראוי וכו', ובכן אין כאן מעלה של טהרה, אדרבה, יש כאן חסרון שלא יכול לחול שם טומאה, ואין אני קורא כאן 'טהור, מכלל דאיכא טמא', שהרי לא ירד מתחילתו לכלל טומאה.

והנראה בזה בהקדם מה שיש להבין מסגנון המשנה, שגם ה"כנסת בטומאה" הוא מכלל ה"אשריך", (ואין המכוון שאע"פ שנכנסת בטומאה יצאת בטהרה, כמוהו לכל מעיין, ואדרבה הרי"ז כעין נכנס בשלום ויצא בשלום).

ובירור של דברים הוא, כי הנה בכל סדר טהרות ובמסכת כלים יש תקנות וגזירות חכמים של סייגים ומשמרת לתורה. יש תקנות קדמוניות וגזירות י"ח דבר, ורבנן דשמונים שנה וכו'. (ענין שבת י"ג, ב, ואילך), כי כל תקנות חכמים הוא בגדרי ומשפטי התורה לפי מה שהשיגו עומק חכמת התורה שבכל ענין וענין, ולפי זה קצו את המהלך והגדר בכל סדר תקנתם.

ובמדרש (פ' חוקת) פירש הפסוק 'וה' נתן חכמה לשלמה כחול הים, וכי מה ענין חכמה לחול הים, אלא, כשם שהחול גבול וגדר לים עד פה תבוא, כן החכמה גדורה לשלמה', עיוני' בהמשך שהביא הא דשלמה תיקן עירובין ונטילת ידים. ומשמעות הדברים הם, כי כשתיקן שלמה נטילת ידים, זה בכח זה, שהחכמה גדורה לשלמה, כלומר, השגתו של שלמה שהחכים לדעת כל טעמי תורה, חכמה זו עמדה לו כיצד לעשות דברים וסייגים ומשמרת, החכמה גדורה לשלמה, כל מסכת ידים נתחברה על ענין זה ששלמה בחכמתו השכיל לדעת כיצד לגזור טומאה על ידים ובאיזה אופן לטהרן, ויש בזה כללים ופרטים רבים ומרובים, אשר הכל נובע מעיין חכמת התורה המתגלה בסדר 'טהרות', אשר עפ"י זה שלמה בחכמתו גודר דברים בטומאה וטהרה.

והוא הדין והוא הטעם, בכל מהלך תקנות וגזירות חכמים, כי בלמדם מסכת כלים השיגו את חכמת התורה בדיני הכלים לכל אופניהם ופרטיהם ודקדוקיהם, והשילו לתקן סייגים ותקנות לפי המהלך שבחכמת התורה שבאותו ענין ובאותו מסכת. וחזרו הכלל של 'חכמה גדורה לשלמה', וכן החכמה 'גדורה' לכל החכמים העושים במלאכת הקודש, שבעוצם השגתם בחכמת התורה יודעים להציב ציונים וסייגים ותקנות בהתאם לכללים ולפרטים שנלמדו ממשפטי התורה.

והנה כשלמד רבי יוסי מסכת כלים וגלי מסכתא לעמוד על יסודה ועל סודה, התבונן במידות חכמים כיצד הפליא סדר תקנותיהם. ובמשנה אחרונה של מסכת כלים 'אפרסת של זכוכית טהורה', בא ליד ביטוי גבולות הטומאה והטהרה בתקנות חכמים בחכמתם בדרכי וכללי התורה, כי גזרו חכמים טומאה על כלי זכוכית שזה חובתם לעשות משמרת עפ"י החכמה הגדורה, ולפי מדה זו גם אפרסת זכוכית בכלל, וכמו שאפרסת של מתכות טמא. חכמים למעבד היכרא שלא שרוף תרומה וקדשים, ולכן אין הטומאה יכולה להקיף הכל, וצריך להבדיל בין הטמא לטהור, לומר לטומאה 'עד פה תבוא', שהאפרסת יצאה מן הכלל [וכן הא דנטמא מאחוריו לא נטמא תוכו, ועוד כהנה וכהנה מהאי טעמא], וגם היכי דלא לישירי טומאה וקדשים. הנה יש כאן יכין ובעז, מצד אחד לגזור טומאה, ומצד שני לעצור התפשטות הטומאה, ובחכמת התורה עושים את הגבול ואת הקו להאי גיסא ולהאי גיסא, וזה 'נכנסת בטומאה', בחכמת כללי קבלת טומאת כלים נכנסת להביא טומאה, ובאותו שער יצאת בטהרה לומר עד פה תבוא, שהור מכלל דאיכא טמא, שמצד גזירת כלי זכוכית אפרסת בכלל, אולם כלא אחר מונעו, וכך יצא בטהרה.

ובמס' שבת (ק"ב), כאשר פשט רבי יוחנן לחזיקה את האיביעא של ניקב כמוציא זית וסתמו וזיקב וכי וסתמו, עד שהשיגו מוציא רימון, עם הסכרא של 'פנים חדשות באו לכאן' ולכן קעקע טומאה, [וגם זה מדה של 'נכנס בטומאה ויצא בטהרה'], גמר עליו חזיקה את ההלל, וקרא עליו 'לית דין בר אינש', או 'כגון דין בר אינש'. כלומר, או שזה שיה השלימות של בר אינש, או שזה המעלה מכח אנושי, ויש כאן שפע שמיימי של מלאך. ב'דעת' של סדר טהרות להבדיל בין הטמא לטהור, שמיא וארעא נשקי אהדדי.

ה"נכנסת בטומאה ויצאת בטהרה", שייך לכל פרק ולכל משנה, כי בכל ענין ונושא, בכל כלל ופרט, קיימות מידות החכמה של 'נכנסת בטומאה', ובחזא מחתא כללי החכמה של 'יצאת בטהרה'. אשריכם ישראל לפני מי אתם מיטהרים, מי מטהר אתכם איביכם שבשמים. אשרי כולכם שזכיתם להכנס בטהרה ושרייים בטומאה, ותוכו ומיד להיות בכלל 'הבא לטהר מסייעין אותו'.

חכמתו שהוצרכה לדורינו אמאי לא נכתבה...

בסיעתא דשמיא ד' ניסן תשע"ה

למע"כ הגאון הגדול מוהר"א איערבאך שליט"א גאב"ד ע"ה"ק טבר"י

ברכה ושל' עד בלי די

מאוד אני מכיר טובה לכתר"ה דשרד לן מטובו הגדה של פסח מלאה מזן אל זון דברי תורה נפלאים ויקרים מאד, ובראותי כי זה תמה אני חכמתו שהוצרכה לדורינו אמאי לא נכתבה, ובוה מצטרף אני לציבור המפצירים להוציא לאור את דברי תורתו להראות העמים והשרים את יפ' וחין יקרת ערכה של תורתנו הק' ויתקדש ש"ש ויתקלס עילאה [היה מוגלא בפומיא דמזן הגר"א קוטלר זצ"ל ר' עקיבא איגר אז א-ת קידוש ה"ה].

ולחיבת הקודש אכתוב הערה על מה שראיתי בחלק המאמרים במאמר ואקח את איביכם וכו' הקשה קושיא גדולה על רבותינו מהר"ל ואחריו גדולי האחרונים שהעירו למה לא הותרו איסורי קרובים במתן תורה מדין גר שנתגייר כקטן שגולד דמי, ותמה כתר"ה דכל הך דינא דקטן שגולד הוא רק להפקיע יחוסו הקודם שאינו שייך בנתיב וכן העילה על הדעת להפקיע ע"י מתן תורה יחוסו לאבות הק' וגם אני הוקשה לי זה וישבי לעצמי ע"פ מה שממתי ממזן הגר"א זצ"ל, שהעיר בדברי רש"י פרשת ויחי על הפסוק 'אנכי מת בקברי אשר כריתי לי' וכתב רש"י, כריתי לשון כרי, שנטל יעקב כל כסף וזהב שהביא מבית לבן ועשאו כרי, ואמר לעשו טול זה בשביל חלקך במערה.

והעיר, מדברי רש"י בסוף פרשת וישלח 'וילך אל ארץ מפני יעקב אביו', מפני שטר חוב של גזירת כי גר יהיה זרעך המוטל על זרעו של יצחק, אמר אלך לי מכאן, אין לי חלק לא במתנה שנתנה לו הארץ ולא בפרעון הסטר, וכאן מצינו שטבע חלקו במערה, וגם הרי מעיקר הדין מפורש במשנה דגדלים דעשו והופקע מכלל זרע אברהם, כי ביצחק ולא כל יצחק, וכמפורש ברמב"ם שהרי יצחק אמר ליעקב ויתן לך את ברכת אברהם.

ואמר באותו מעמד (לשאלת ת"ח אחד במוצ"ש"ק בהמתנה לזמן מעריב) דכל מה דהופקע עשו מכלל זרע אברהם אינו אלא במה דנכרתו בריתות לאברהם וזרעו, והוא אינו בכלל יקרא לך זרע, אבל במה דהוא ממונו של אברהם ורוכשו הפרטי, בזה עשו יורש כיעקב דלא הופקע מהמשפחה ומהשם יורש, וכלפי מה דהגרים נקראים בני אברהם ויכולים לומר לאבותינו מדין אב המון גויים מזה הופקע עשו, ולא מדין המשפחה הפשוט, והמערה שהיתה ממונו של אברהם וקנין כספו לא מדין זכותו בארץ שייכא לעשו כמו ליעקב, ואף לגבי ישמעאל מפורש בפרקי ד"ר דנהג עמו כאב עם בנו עם כל מה שנאמר כי ביצחק יקרא לך זרע, ע"כ שמעתי.

ופשוט דדיני המשפחה הכוללים את עשו פקעו במתן תורה, וכאן חל הדין דקטן שגולד שאין אחוה ליעקב ועשו וצריכים היו ליטבל איסורי קרבות, אף שואי לא פקע כלל השם זרע אברהם שאף הגרים מצטרפים אליו, ואין זה דין משפחה ויחוס לדיני עריות כמובן.

ואגב אף שבדברי הרמב"ם נראה דכל הדין דקטן שגולד חייל רק לדיני קרבות לעריות ולעדות, נראה מכמה ראשונים דיש עוד דין בזה, דיעוין באבן העזר סימן ד' סעיף כ"א דב"ב שבא על אמו והוליד בן אינו מזוהר אף כשנתגייר, והטעם דלא חיילא עליה ממזרות דלא שייכא בעכו"ם, אמנם בה"ה מרדכי פ"ב דיבמות הוסיף בזה, דאם נתגייר ה"ה קטן שגולד, וכנראה כוונתו דאף שבעודו עכו"ם לא חיילא ביה שם ממזרות, מ"מ כשנתגייר היה בדין שפסול ממזרות מיהא לא תולדתו באיסור ערוה האסורה לבי, ולזה הוסיף, שתולדתו היא בגרותו ואין לו קשר לתולדתו הקודמת, ולא חולל דאפסול ממזרות מישך שייך לדיני יחס ומשפחה אלא לאיסור ערוה בלבד, ונמצא דלדידיה (ויעוין באוצר הפוסקים דעור ראשונים כתבו כן) נאמר בדין זה דאין הוא אותו אדם, שתולדתו הקודמת הביאתו לעולם, וברש"י בראשית ע"ה"פ ויצר ה"א את האדם כתב שתי יצירות, יצירה בעולם הזה ויצירה לתחיית המתים, והיצירה לתחיית המתים חיילא בגרותו ונקראת יצירה.

ובזה אסיים ואכפול תודה וברכה ומעומקא דליבא, יברכהו העליון יתברך בבריות גופא ונהורא מעליא, ויתקיים בו כי בי ירבו ימיו ויוסיפו לו שנות חיים, ויחוג את חג המצות בשמחה ובטוב לבב בהרחבת הדעת במוחין גדולות כללבו ולב אוהבו ומכבדו מאד ומתפלל לבריאיותו השלימה

משה שפירא

מסירות נפש לתורה

מסופר שכאשר הגאון האדיר רבי ירוחם פישל פערלא זצ"ל היה יונק משדי אמו, היה או המורע הנורא, שקדוש השם מכובד רבינו קודש הקדשים רבינו עקיבא אייגר זצוק"ל זי"ע בא לוורשא, והקבלת פנים לכבודו של תורה, הקדושה והטהורה, היה מעמד נורא של גילוי ברעדה, כאשר כל יהודי וורשא יצאו לקבל פני המנוחה הטהורה, רוח אפינו משיח השם, אשר בצלו יחסיו לדורו ולדורות עולם. ובסדר הקבלת פנים היה תכנית, האמהות היהודיות יבואו עם ספיחה להתברך מפיו הקדוש והטהור של רבינו עקיבא אייגר זי"ע.

וכן הוה: כל האמהות היהודיות, המה וטפיהם, התרכזו במקום המיועד להם. כאשר כל אם יהודית פורשת כנפיה על עולליה, ומצפה בכליו עיניים לרגע המיוחל שתוכה זכות נצחית זה, שיתברכו מפי הקדוש והטהור של רבינו עקיבא אייגר זי"ע. אולם למעשה, לא כאשר דימו מראש, והנשים הצובאות על פתח אוהל מועד היו מעבר למשוער, והמקום שייצג מראש עבורן היה צר מהכיל את כולו, והלחץ והדחק - היה פשוט סכנת נפשות ממש, כי לא שיערו מראש שגם הנשים המניקות את עולליהם פשוטו כמשמעו ימסרו נפשן, ובאותן לברכת קדוש השם... בקצרה, המעמד היה לחרדת אלוקים!

אשר על כן החליטו ראשי הקהל בוורשא, שיבטלו את התכנית שכל אחת תתברך בנפרד, אלא החליטו שרבינו עקיבא אייגר זי"ע יצא על גזוזה נבונה, ויברך ברכת 'המלאך הגואל' לכל הנערים, 'מחשש ודאי שכל פקדון', וכך הוה: הודיעו להן שזוהי ההחלטה שחמם פקדון זה, ודאי, והם השליך עת עלה רבינו קדוש השם על הגזוזה, ויברך את נערי ישראל בברכת 'המלאך הגואל', [ואולי עוד בברכות], ותבקע הארץ לקול ה"אמן" של הצאן קדשים, ותעל שועת ה"אמן" אל האלקים!

ואשה אחת מנשות בנות ישראל צעקה לא נפשה לאמר, האזכה עוד אני ויונקי לעשריות זאת, להתברך בנפרד ובהנחת ידיו הקדושות והטהורות על ראש בני - מראש בני ישראל, ודחקה עצמה עם העולל אשר בין ידיה, במצב של פקדון וכו', ודחקה ושוב דחקה, ואחרי עמל ר"ח, כמדימה שהתעלפה, זכתה להיכנס אל הקודש פנימה, וכאשר שבה רוחה אליה הודעה, אהה אדוני איש האלקים, אנא הנח שתי ידך הקדושות והטהורות על ראש עוללי וטפוחי, וברכהו ברכת איש האלקים, ונפלא האשה: הלא הרבי בריך את כולם, מודיע מסרה עצמה נפשה לכולו לחוד, ותען האשה לאמר, שהיא לא מוותרת שבה לא יתברך מפיו הקדוש בנפרד, ושעל ראש בנה יניח צדיק ידיו הקדושות והטהורות, זה לא פעלה באשפת לוותר, וכל ועמל לא נחשב בעיניה כדי לזכות לזאת, ויהי כשמוע איש האלקים את דבריה לאמר, הניח רבינו הקדוש והטהור שתי ידיו הקדושות והטהורות על ראש העולל ויונק, ובירכו: שיוכה לגדול ל"תלמיד חכם גדול", וגדל הנער יונקו, ויכל הלוך וגדל וזכה להיות 'תלמיד חכם יודל' כברכת איש האלקים, ושמו רבינו הגאון האדיר רבי ירוחם פישל פערלא זצוק"ל.

עד כאן סיפרתי כבר לפר"מ (באחד המכתבים), אך משך השנים העירוני: אם השנים מאתמות, פירוש, שהגה"ק פערלא היה זה זקן שזכה לזה? ואהה השבתי, באמת איני יודע, כך שמעתי, ועל של עתה באנו, שהעידו בפני שתי עדויות נפלאות: האחד העיד ששמע בעצמו, מפיו הקדוש של רבי נחמן דובינזקי זצ"ל, שכאשר נפטר רבנו פערלא זצ"ל, אמר לי [כח אומר רבי נחמן דובינזקי זצ"ל], הגה"ק רבינו דוד יונגרייז זצ"ל, שלפי חשבוננו היה צריך להיות בן מאה ושת שנה, כי סיפר לי הגה"ק הרב פערלא לרבונו דוד יונגרייז, וחת אחד השחים, שזכה להתברך מפיו הקדוש והטהור של רבינו עקיבא אייגר זי"ע, [ללא קשר הספורי דלעיל - אך עצם העובד - שזה החלק העיקרי - נכון, שלפי רוב השנים - וזה באמת להתברך מקדוש השם]. וכן העיד עד נוסף, ששמע כזאת מבידלח"טא הגה"ק רבינו אהרן שיינברג (שליט"א) זצ"ל - שגם הוא (שיינברג) שמע כזאת מהגה"ק רבי דוד יונגרייז זצ"ל, שרבי ירוחם פישל אמר לו [לרבי דוד] שזכה להתברך מפיו הקדוש של רבינו עקיבא אייגר זי"ע, וזה מה ששמחתי באומרים לי, ולמשמר'ר הלוו שפירא זצ"ל, אלק אודיעני וכו'.

פסיתרה הנפלאה

סיפר לי הרה"צ רבי אברהם קורפר (שליט"א) זצ"ל, שהוא זוכר שכאשר נפטר הגה"ק רי"פ פערלא זצ"ל, ותהום העיר מהסיפור, שטרם פסיתרה הזמן אליו עשרה יהודים, וראה שיש שם תשעה, ויצא הגה"ק הרב פערלא החוצה, ובדיקת מאה השם ראה עשירי קודש, את הגאון האדיר הקדוש רבי יוסף דניקליס זצ"ל, וביקש ממנו שיצטרף לעשירי... ויבוא יוסף הצדיק אל בית רבנו ירוחם, כאשר העשרה עוטרם מטתו, ואמר: 'שמע ישראל השם אלוקינו השם אחד', ועלתה נשמתו הטהורה לחזות בנועם השם ולבקר בהיכלו, כן הוא קודש, סיים הרב קורפר הנ"ל, שסיפורו באשכבהי דרבי --- זי"ע.

תקעו בחודש שופר

סיפר לי הגאון הצדיק רבי יחיאל זילברברג (שליט"א) זצ"ל: שכ"ק אדמו"ר מן הרב בנגיס זצ"ל היה המסדר קידושין שלי, והמש"ק, זכורני פעם אחת לפני התקיעות, דרש בבית הכנסת בבתי יניטין, בקול בני [ער האט אויז געוויינט, הוא כל כך בכח], ואמר טייטש פלא: 'שאו זמרה' - הויבט אויף אלע זינגערעאיינען, 'ותנו תרי"ן' - און רבי אהרן אלע שפילערעיינען, לאוט אלעס אוועק, און הויבט זיך נאך, צו - 'תקעו בחודש שופר', והוסיף, מראהו הן הקיטל בימים הנוראים, היה נורא מאד, וסיים: עד זקנה, ועד שיבה, ואהו שוקד במרץ עלומים, תמידים כסדרם: גמרא, רמב"ם, מנחת חינוך, ועוד ועוד... עכ"ד.

אמר יודל העורך: זכיתי להסתופף בצל ש"ב מגדולי המקובלים

רוממות המעשים

פנינים ועובדות מרבות

מרשימותיו של אביו שליט"א כל הזכויות שמורות

ולאדאירה:

הגאון החסיד רבי אביש בן הגה"צ המפורסם, מחסידי קמאר רבי נטע זצ"ל ציינורט שליט"א, בעל מחבר ספר 'אבן השהם' ושא"ס, ולזכור הרבים בס"ד הנני מפרסם מרשימות הנמצא תח"כ ככתבו וכלשונו שליט"א, ברוממות המעשים' להגדיל תורה

קבלת עול מלכות שמים

הרה"ק רבי רפאל מברסד זי"ע (תלמידו של הרה"ק רבי פנחס מקארץ זי"ע), נסע בזקנותו אל הרה"ק מרוזין זי"ע. פעם אחד כשישב בביתו של הרה"ק מרוזין, שאל אותו הרה"ק מרוזין מה שכתוב בדברי הוזהר: ביונק דפרשת בלק [ע"פ קפו ע"א] כי רבי יצחק ורבי יהודה באו בכפר סכנין [שם היו גרים אלמנתו של רב המנוגה הנ"ל והבן שלה, שהיה אז לפני גיל הרב מצוה], אמרה אלמנה הנ"ל לבנה שקראו אותו 'יונקא', לך אל החכמים ויברכו אותך, הלך לפניו כדי לקבל את הברכה, וכשניגש קרבו להם, מיד הלך מלפניהם ונפנה לאחוריו ואמר אני מרגיש בריח המלבושים שלכם שהיו לא קריתם קריאת שמע, ושמעתי מאבי רב המנוגה סבא, שמי שלא קרא קריאת שמע עליו כל אותו היום בנידו, וממילא אסור להתקרב אלכם, קראו אותו בחזרה ואמרו לו, נכון שלא קריתם קריאת שמע, כי היינו עסוקים בצרכי חתן שנתחתן היום, והתורה אמרה העוסק במצוה פטור מן המצוה.

וצריך להבין את דברי הוזהר שם, כי אם הרגיש בריח המלבושים שלא קראו קיש, היה צריך גם כן להרגיש שהיו פטורים מקיש. השיב לו הרה"ק רבי רפאל ואמר, היות שאני כבר קריתם לגיל מאה שנה, אם אני יכול לשמוע את רובע לשמוע, השיב לו הרה"ק מרוזין, כי היות שהיונקא ידע שהם תנאים, על כן חשב שאצל התנאים לפי דרגתם אין זה תירוץ מספיק, והוסיף הרה"ק מרוזין ואמר, וכמו שמצינו במשנה (ברכות דף טזא), כי רבן גמליאל קרא קריאת שמע, בלילה ראשונה שנשא אשתו לו לתלמידו, לא למדתו רבינו שחתן פטור מקיש בלילה ראשונה, אמר להם איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים אפילו שעה אחת, ופירש הרה"ק מרוזין את דיוק לשונו שאמר איני שומע לכם לבטל ממני מלכות שמים, הדכוננה היא לומר דמ"ש שחתן פטור בלילה, משאינו חייב אז לקבל עליו מלכות שמים ולקרות קיש, אבל אני תמיד בדביקות השי"ת וזה לא אמרו לבטל ממני מלכות שמים, וזה היה הכוונה של היונקא.

סיג לחכמה שתיה

הרה"ק רבי מרדכי שרגא מהוסיאטין [בנו של הרה"ק מרוזין] זי"ע, שאל על מ"ש במשנה במס' אבות (פ"ג מ"א) סיג לחכמה שתיה, ומה החכמה עצמה, והשיב הוא זי"ע, כי מ"ש סיג לחכמה, היינו שהוא מצטער בזה והוא מתאפק ושותק, אבל החכמה עצמה הוא, שאינו מרגיש בזה שום צער ועגמת נפש כלל.

ונקדשתי בתוך בני ישראל

הגאון החסיד והעולל ציצ"ק זללה"ה סיפר שראה את הרה"ק רבי נחום יאסער זללה"ה בשעה שעה קדושה עם הצביר בחזרת השי"ן, וראה עליו שהיה בשעה ההיא, מלא שמחה וחדוה, באופן היוצא מן הרגיל, וחשבתי אני בעצמי, כי ההסבר הוא פשוט, כי הנה כתוב בסו"ר א"יח בסיומן קכ"ה, וז"ל: ובני אשכנז וצרפת, נותנין עיניהם למעלה, ונושאיין פנים כלפי מעלה, וסמך למנהגם, מספר היכלות, ברוכים אתם לה', שמים ויורדי מרכבה, אם תאמרו ותגידו לבני נחם שאני עושה בשעה שמקדישין ואומרים קדוש קדוש קדוש, ולמדו אותם שישו עיניהם נשואות למרום לבית תפלתם ונושאים עצמם למעלה, כי אין לי הנאה בעולם כאותה שעה שעיניהם נשואות בעיני ועיני בעיניהם, עכ"ל הטור שם, והעתיקו את זה כל גדולי האחרונים, ועל כן כשענה רבי נחום, קדוש קדוש וכו' וגם ענינו למעלה אז נתעורר בשמחה גדולה ונפלאה שאין לה דמיון כלל וכלל.

[אמר שמואל הכותב: אנוקט בשפולי גדלימא דמחבר ספרי אש"ר הושה"ם ה"ה ש"ב נגה"צ שליט"א אשר הוא מהשרידים אשר השם קורא, ואמר וזה להסתפף בצלן של קדושי ומוארי החסידות, ורבונו ה"דרכי שמואל" זי"ע בעיני ה'בדולח' שלו, חיבב והוקיר למאוד את האי 'אבן השוהם', ראשון לציון, אביו הקדוש שהיה מהמפלאים שבצדיקי הדור, והרבי הק' ה'חלקת יהושע' במילא זצ"ל, וקדושי חמ"ד התורה דיישבת "חיי עולם", כדוגמת הגאונים הקדושים: רבי חיים יעקב קלפהולץ זצ"ל, רבי שלמה שרייבר זצ"ל, רבי שלמה אטיק זצ"ל, רבי אברהם אהרנוביץ זצ"ל, ועוד, יאריך השם ימי ושותותיו בטוב ובנעימים בתוך כל ישראל א"ס, ויתכן שיש להוסיף: שאני זוכר איך שאבא ז"ל תיאר בתיאור חי את הרה"ק רבי נחום יאסר זצ"ל, עומד דרוך על קרב, ושואג מנהמת לבו הטהור - טרם החל החזן להגיע לקדושה - קדישה, ק - ד - י - ש - ו, ואפילו פקח אבא ז"ל את עיניו הטהורות, והעתיק בדיוק, באיזה עינים מזהירות פקח רבי נחום את עיניו הקדושות - וזמק! קדישה! קדישה! ע"כ התיאור (במקצתו), ואולי גם פועקת ה'באר היטב' (סימן קכה סק"ג) הובא במ"ב שם (סוס"ק ד') בזה: "וצריך לכוין ביומן בקדושה, לקדש את השם יתברך, ובזכות זה, שירה עליו הש"י קדושה מלמעלה, לכוין לקיים הפסוק, ונקדשתי בתוך בני ישראל", והאי"ז ז"ל היה מזהיר מאוד על זה, ע"פ קד"ק דמ"ב ע"ש. וי"ע בענין זה בארוכה ב"עבד המלך" ויקרא כ"ב ל"ב, ותוך האריכות שם: "מדברי הוזהר, והארי", ויראה לכאורה דבאמירת קדושה מקיים מצוה מן התורה, וכן כפי פשיטות, הגאון רבינו יוחנן (מרגניתא טבא הנדפס בסוף ספר "אבהת חסד") היה לשוננו: היה מאוד בעניית קדושה, שהיא מצות עשה דאורייתא, כמבואר בזוהר, עכ"ד, ע"כ מהספר הקדוש "עבד המלך" ע"ש בארוכה. והספר היכלות, ודברי הארי"ז, משולבים יחדיו, בספ"ק "חסד לאלפים" סימן קכ"ה ע"ש.]

רוממות ההלכה

הרב יעקב ליינר

נושא בפרשה

"על פי שני עדים או על פי שלשה עדים יקום דבר" (יט, טו)

עדות בקידושין - ראיית פני הכלה

בגמ' (קידושין סה,ב) מבואר דהא דבעינן עדים בקידושין הוא מעכב בקידושין ואין העדים רק לראיה שנעשה קידושין, ולפיכך המקדש בע"א אין חוששין לקידושין, ואפילו שכלפי שמיא גליא שקדש לא חל הקידושין.

כתב רבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל (שיעורים עמ"ס קידושין): כתב הרמ"א (אבה"ע לא,ב) נוהגין לכסות פני הכלות הצנועות בשעת חופה וקידושין ע"כ, ובאבני מילואים שם (סק"ד) הביא לדברי מהרי"ט שכתב משם אביו המבי"ט ז"ל לחלוק בזה, דהא כיון דאין העדים רואים פניה אין כאן עדות קיום, ואף בראה לאחר זמן אין מהני, דאין בכאן עדות קיום בשעת המעשה. ובאבני"מ כתב, דשפיר היא מקודשת בעדים, דהא יוכל להתברר בעדות, והוא עיקר דין עדי קיום, ואף דלא בירור עדותו בשעת המעשה, ולא ראיה המתקדשת, כל שראוי לברר לאח"כ סגי, ואף בלא בירורו בסוף, והביא הוכחת דברים מדברי הר"ן בפרק המגשר (פז) דעדי חתימה מהני לעדות המסירה ע"ש, ואף דעיקרו משום און סהדי ומשום שנראה עדותו לפנינו במציאות הגט בידה, ובפשוטו דעיקר דין בירורו בעדות, הוא בבואה לפנינו בב"ד ונראה ענינו, ומ"מ ברור דאף במסר לה גיטה בע"כ בינו לבניה ונשפר הגט במיד דמהני שפיר, אף דלא דאין בירור בעדות לעולם, משום דבשעת המעשה היה ראוי בירור בעדות, אף דלא נתברר מהני שפיר, וה"ה בנדון שלא ראו העדים המתקדשת דכיסתה פניה, דמהני משום דראי בירורו בעדות ע"י"ש, [לדעת האב"מ מסיק גרסא ג"כ בע"כ בינו לבניה אינה עדות לעצם המסירה וכעין סברת ר"ח, עד שתראה הגט שבידה לעדות, ובעינן ראייה לפנינו לאח"כ, לחדוש עדות דאין סהדי].

אמנם דבריו צ"ע, דהא בפשוטו אין ענין דין הר"ן בכאן, דכוונת הר"ן דע"ח דהוה עדות המסירה, משום יסוד דין עדות הספר, דהספר עצמו מעיד ענין הגירושין שביניהם, במציאות הגעת הספר בידה, ובפשוטו דמעשהו מבורר בעדות בשעת מסירתה לידה, ואין צריך בירור בבית דין, ואף בנשפר הגט במיד, בפשוטו דמהני דכבר נתקיים בירורו בעדות, משא"כ בנדון כיסוי פני הכלה, שלא נתברר בעדות המתקדשת מעולם, [ואף משום דלא להעמיד דבריו, לדעתנו צ"ע ביה, ותמיהה טובא], ודברי רבינו האב"מ צריך תלמוד.

אמנם בעיקר הדין דכיסוי פני הכלה, יש לדון דשפיר יש בכאן עדות מבורר, דנראה דסגי בראית גוף המתקדשת, ואין צורך בראית פניה, דהא ביבא מעשה לפנינו בשעת הקידושין יוכלו להעיד בשעת המעשה דזאת האשה נתקדשה, וסגי בזה לעדות קיום, כן נראה בפשוטו, ושוב נראה לן שכתב בן הבית יעקב, יעקב, וכן הכריע בספר אבי עזרי יעו"ש, עכ"ל. [ועיין באבני עזרי (אישות פ"ג ה"ג קמא ד"ה והנה הרמב"ם) מ"ש"כ לענין חופה: שלא מצינו בשום מקום דנשואין בעי עדים כמו קידושין, והרי אף הנישואין דבר שבערוה לא לחייבה חנק, ועיין באור שמה בפ"א אישות מהלכות אישות מסתפק בזה, ובאבני מילואים (סימן לח סק"י) כתב בפשיטות שחופה צריכה עדים ע"ש, אבל לא מצינו כן בשום מקום להצריך עדים בנישואין, ולהמתבאר שאין הנישואין גדר קנין רק מעשה שנישואין, על כן לא שפיר להצריך עדים, דרך קנין בעי עדים לקיימא דאפשר להתבטל, אבל מעשה הנישואין כבר נעשה אף בלא עדים ואינה יכולה להתבטל, ע"ש].

ובאפריון שלמה להגרא"ב פינקל זצ"ל (עמוד ג) כתב שהמהר"ל דיסקין ג"כ לא היה מקפיד שהעדים יראו פני הכלה, וביאר דסגי בזה שאין את הגוף שלה בשביל לאשוויי עליה חיוב מיתה ול"צ להכירה, וסגי בזה שיועד שבעלת האצבע הוזהר היא המקודשת, וכל אשר נמצא הטבעת בידה היא המקודשת. ואמר מרן הגרש"י איערבאך זצוק"ל שיל"צ שהעדים אין את הכלה כי כבר פסק כן בעל הקצ"ח באב"מ (סימן לא סק"ד) והנתיבות המשפט בספרו קהלת יעקב שם שלא צריך.

והוסיף בזה הרה"ג ר"א ציטרבנוים שליט"א דרבינו מרן ראש הישיבה זצוק"ל היה מקפיד שהעדים יראו את חתן מכסה את הכלה בהינומא, והיה מורה לחתן להתכין לקנין בהינומא.